

*Игор Баришић**

Институт за стратегијска истраживања

АСИМЕТРИЧНО УГРОЖАВАЊЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ЗА АНАЛИЗУ ПРОБЛЕМА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ**

Сажетак

Асиметрија, као концептуални приступ у анализи противника, омогућава свеобухватно сагледавање његових предности, али и слабости, без обзира да ли се ради о државном, или недржавном актеру, стању рата или мира. У исто време, представља релативно добар аналитички оквир за анализу сукобљених страна, јер разматра асиметрију мултидимензионално, у различитим сферама сукоба, надметања, или невојног супротстављања.

Рад представља покушај примене концепта асиметрије као теоријског оквира за анализу угрожавања безбедности Републике Србије од стране такозване „Републике Косово”. Сагледавањем природе асиметричне релације између Србије и поменуте државолике творевине могуће је идентификовати, описати и објаснити стратегију, методе и тактике које политички режим такозване „Републике Косово” примењује у намери да максимално искористи своје предности и експлоатише слабости Републике Србије у погледу решавања овог комплексног проблема.

Политички режим такозване „Републике Косово”, комбиновањем различитих инструмената моћи, константно

* Контакт: igor.barisic@va.mod.gov.rs. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4593-9196>.

** Ставови аутора у овом чланку су личне природе и не одржавају ставове Министарства одбране Републике Србије и Универзитета одбране.

експлоатише политичке, војне и економске слабости Републике Србије и њен неповољан геополитички положај, у погледу решавања питања Косова и Метохије. Истовремено, проактивно користи недостатак политичке воље, прећутну подршку, толерантност и инертност дела међународне заједнице, као и рањивост и осетљивост српске мањине на северу КиМ, да наметне политичка решења која би била неповољна за Републику Србију.

Кључне речи: асиметрија, безбедност, насиље, предност, слабост, претња.

УВОД

Још од античких времена зарађене стране су користиле асиметрију као концептуални приступ ратовању у настојању да максимизирају своје предности и експлоатишу противникове слабости и тиме остваре стратешку предност и победу у рату. С друге стране, савремени облици угрожавања безбедности, попут тероризма, побуњеништва, екстремизма, сајбер и хибридних претњи, својом природом невојног деловања избацили су системе националне и државне безбедности из дихотомне равнотеже рата и мира, онемогућавајући ефективан одговор на поменуте изазове, ризике и претње.

Иако се концепт асиметрије примењује најчешће у војној теорији, као приступ који омогућава да се релација неједнакости између противника најчешће експлоатише у војном смислу, доминација претњи превасходно невојног карактера у 21. веку, као и постепено брисање јасне разлике између стања рата и мира, отворила је простор за примену нових-стarih концепата који задиру и у сферу безбедности. Стога је било сасвим логично што се концепт асиметричног ратовања, као нова-стара замисао о вођењу сукоба, појавио током прве деценије новог века, у покушају америчких војних теоретичара да пружи адекватан концептуални одговор на тероризам и друге претње невојног и недржавног карактера.

Имајући у виду природу претње на простору Косова и Метохије (КиМ), односно да се ради о актеру хибридне и државолике природе, који је, дуги низ година, експлоатисао слабости Југославије и Србије, како би постигао своје сепаратистичке циљеве, концепт асиметрије,

у овом случају, омогућава систематичну и дубљу анализу природе деловања и сагледавање намера претње.

Управо из наведеног разлога, у чланку се полази од основних теоријских поставки концепта асиметрије, а потом се врши анализа на који начин албански недржавни актер на КиМ генерише, или експлоатише асиметрију у моћи, способностима, политичком и правном статусу, као и стратегијама које примењују поједини актери, укључени у решавање проблема на Косову и Метохији.

КОНЦЕПТ АСИМЕТРИЈЕ КАО ТЕОРИЈСКО-АНАЛИТИЧКИ ОКВИР ЗА АНАЛИЗУ СУПРОТСТАВЉЕНИХ СТРАНА

Асиметрија у оружаним сукобима, схваћена као квалитативна и квантитативна неједнакост и несразмерност између зараћених страна, одувек је постојала. Бројни су примери ратова у којима је постојала изразита асиметрија у погледу моћи и капацитета сукобљених страна, у којима је значајно слабији противник остварио победу над вишеструко надмоћнијим непријатељем (Курмон и Рибникар, 2003, 29-56). У војној теорији, нарочито у делима класика ратне вештине, феномен асиметрије, односно неједнакости, најчешће је сагледаван у погледу материјалних и људских ресурса, војних капацитета и способности, али и политичке и друштвене воље за борбом. Најчешће, термини „асиметричност” и „асиметрија” у војној теорији, као и осталим наукама, имплицирају квалитативну релацију која означава значајну различитост између супротстављених страна (Blank 2003, 9).

У практичном погледу, асиметрија у оружаним сукобима, често је била предмет разматрања, у бројним доктринарним концептима и моделима западних војностручних кругова, током прве деценије 21. века, којима је покушано да се нађе адекватан одговор на претње невојног карактера, попут терористичког напада на САД 11. септембра 2001. године. Међутим, ургентност изналажења практичног и применљивог одговора на овакве претње, изнедрило је мноштво теорија и модела у којима није било теоријског консензуса око једнозначног одређивања појма, садржаја и суштинских одредница асиметрије. Уместо тога, постоји релативна теоријска сагласност о феномену асиметрије (Arasli 2011, 4).

У већини теоријских концепата, али и практичних модела, асиметрија се сагледава као неједнакост између сукобљених страна у погледу моћи и способности, политичког и правног статуса, као и стратегија које примењују зарађене стране (Berglund, Souleimanov 2019, 3). Детаљније, асиметрија у моћи и способности представља релацију неједнакости између сукобљених страна, у погледу капацитета и ефективности политичких, економских, технолошких, демографских и војних инструмената моћи (Stepanova 2008, 17-18). С друге стране, неједнакост у политичком и правном статусу зарађених страна, последица је нековенционалног, односно нерегуларног деловања зарађених страна (Gross 2010, 13). Додатно, асиметричност у стратегијама огледа се у концептуално супротним приступима које противници примењују, при чему слабији актер најчешће примењује стратегију изнуривања, кроз дуготрајну борбу и исцрпљивање капацитета и политичке воље непријатеља, док надмоћнија страна примењује стратегију уништења, превасходно усмерену на слабљење и уништење противникових капацитета и способности за борбу (Berglund, Souleimanov 2019, 6-7).

Поменути приступи заснивају се на чињеници да сваки противник, од оног најпримитивнијег, па све до најмодернијег, имају своје предности, али и недостатке, који се могу експлоатисати, без обзира на технолошку и друштвену диспропорцију између зарађених страна (Matthews 1998, 19-20). У том погледу, свака од страна, стварајући, или експлоатишући различите форме неједнакости, тежи да својим деловањем усмерава, контролише или утиче на активности непријатеља, чиме га спречава, или значајно умањује његове могућности да креира одређени ефекат стратегијске, или политичке природе (Milevski 2014, 81).

Овако схваћен концепт асиметрије могуће применити у свим оружаним сукобима, од највишег интензитета и опсега, као што је рат, па до најнижег нивоа насиља, као што су сукоби ниског интензитета, попут побуњеништва и тероризма, али и милитаризовани међудржавни спорови (*Militarized Interstate Disputes – MIDs*) (Види: Jones, Bremer and Singer 1996, 163). Такође, концепт асиметрије је могуће применити и у другим, невојним сферама савремених сукоба, с обзиром да је могућност пројектовања ефеката, из једне димензије конфликта у другу, нагло повећана, убрзавањем процеса глобализације, односно убрзаним повезивањем и интензивирањем политичке, друштвене и економске међузависности држава и друштава, подстакнуто информационо-технолошком револуцијом.

Додатно, поменути трендови створили су погодне услове да се концепт асиметрије може применити и у сукобима који нису доминантно оружаног карактера, односно за угрожавање безбедности невојним средствима. При чему, угрожени субјекат често нема адекватан одговор на овакав тип претње, или се налази у ситуацији у којој није могуће употребити све расположиве инструменте моћи, како би заштитио сопствене вредности и интересе.

У основи, концепт асиметрије, како у војној сфери, тако и у области безбедности, у свом фокусу има изналажење компаративних предности у односу на релативне слабости противника, при чему је тежиште деловања сукобљених страна на неконвенционалним приступима, методама и тактикама (Dunlap 1998, 1). Суштина таквог сета активности се може свести на: „...деловање, организовање и размишљање, другачије од противника, у намери да се максимизују сопствене предности, експлоатишу противникове слабости, преузме иницијатива и задобије већа слобода акције” (Metz, Johnson 2001, 5). Циљ поменутог деловања је довођење противника у неповољну асиметричну релацију, која ће онемогућити, неутралисати, или значајно умањити ефекте деловања непријатеља, односно његов утицај на ток и исход сукоба (Milevski 2014, 79).

Међутим, ефективност таквог деловања у великој мери зависи од одређеног политичког, економског, културног, религијског, психолошког, географског и историјског контекста (Gray 2011, 44), у којем се сукоб дешава и који условљавају ефективност примене сваког инструмента моћи сукобљених страна (Matthews 1998, 20). Суштински, ефективност асиметрије је контекстуално зависна (Milevski 2014, 80). Такође, сам процес векторске калкулације међусобног деловања различитих инструмената моћи сукобљених страна, у комбинацији са утицајем контекста у којем се сукоб одвија, може бити врло проблематичан за предвиђање тока и исхода конфликта (Matthews 1998, 20).

Без обзира на непрецизност предвиђања, концепт асиметрије пружа могућност објашњења стратегијске релације између сукобљених страна, као и начина на који противници могу ту врсту неједнакости претворити у трајну стратешку предност (Riggs 2021).

Схваћена као процес, асиметрија у сфери безбедности, представља генерисање нове и/или експлоатацију постојеће неједнакости у моћи, способностима, политичком и правном статусу, као и стратегијама између сукобљених страна. Подразумева примену

конвенционалних и неконвенционалних метода, техника и тактика, чији се ефекти пројектују и мултиплицирају кроз различите сфере сукоба, при чему њихова постепена акумулација, може произвести ефекат стратегијских размера (Види: Gray 2010, 81-82).

АСИМЕТРИЧНО УГРОЖАВАЊЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – СТУДИЈА СЛУЧАЈА КОСОВО И МЕТОХИЈА

Асиметрија у моћи

Након агресије НАТО на Савезну Републику Југославију, 1999. године, Србија је била приморана да напусти Косово и Метохију, препуштајући безбедносну контролу на овом јужном српском покрајином НАТО снагама, а управљање администрацији Уједињених нација. Тиме је генерисана изразита асиметрија у моћи, у корист НАТО, САД и њених савезника, нарочито у политичкој и безбедносној сфери, коју Србија, до сада, није успела да неутралише или значајно умањи, како би суочавала своје виталне националне интересе на Косову и Метохији.

Детаљније, поменута надмоћ Запада на КиМ је искоришћена да се попуни политички, безбедносни и економски вакум настао повлачењем Србије из ове јужне српске покрајине. Од самог почетка међународног присуства, САД и водеће земље Европске Уније, настојале су да, формирањем и развојем „привремених” институција Албанаца на Косову и Метохији, постепено изграђују капацитете нове албанске државолике творевине на Балкану. Применом концепта „Стандарди пре статуса” Мисија УН на Косову и Метохији (УНМИК), у сарадњи са Организацијом за европску безбедност (ОЕБС) и Европском Унијом, успела је да изгради полуаутономне елементе албанске самоуправе и тиме створи „реално стање” на КиМ, што је, у комбинацији са насиљем из 2004. године, послужило Мартију Ахтисарију да, у свом извештају генералном секретару Уједињених Нација, наведе као један од аргумената за независност Косова и Метохије (UN Security Council 2007, 3). Једностраним проглашењем независности такозване „Републике Косово” 17. фебруара 2008. године, поменуто „реално стање”, додатно је подржано покретањем процеса изградње спољног легитимитета ове државолике творевине. Уједно, настављен је процес даље изградње институција косовских

Албанаца на КиМ, при чему је Европска Унија, у децембру 2008. године, преузела процес од УНМИК-а, уз сагласност Владе Републике Србије (Давидовић 2017, 253-254).

Све до 2011. године, уз помоћ Европске Уније и подршку САД, изграђене су све институције државе на КиМ, успостављен је формални политички поредак са парламентарном, законодавном и извршном влашћу, готово на целој територији, изузев на простору 4 општине на северу Косова и Метохије, на којем је паралелно функционисао политички систем Републике Србије (Međunarodna krizna grupa 2013).

Како би се завршио процес изградње нове албанске државе на Косову и Метохији, искоришћена је геополитичка надмоћ САД, НАТО и ЕУ над Србијом и њен неповољан политички, безбедносни и геоекономски положај, да јој се политиком условљавања и подстицања, наметну политички, безбедносни и економски аранжмани са такозваном „Републиком Косово”. Детаљније, кроз „Технички дијалог”, а потом и кроз имплементацију Бриселских споразума, Република Србија је прихватила интегрисање локалне самоуправе, судства и полиције на северу КиМ у политички и правни поредак поменуте државолике творевине, распуштање цивилне заштите, а потом је извршено постепено интегрисање граничних прелаза, система царине и опорезивања, енергетике, и телекомуникација са севера КиМ, у економски систем такозване „Републике Косово”, а почетком 2024. године, решен је проблем регистарских таблица. Оно што је обележило постизање и спровођење споразума јесте да су „постигнути у духу такозване конструктивне двосмислености, што је створило простор за њихово различито тумачење” (Суботић 2021, 64).

Међутим, сам процес интеграције севера Косова и Метохије у политички поредак такозване „Републике Косово” убрзан је доласком албанске партије „Самоопредељење” на власт 2021. године, при чему је њихов премијер Аљбин Курти предузео низ мера да успостави политичку, безбедносну и економску контролу над српским становништвом и поменутом територијом. Конкретно, искористио је нејединственост и инертност политике Европске Уније, као и наклоност САД и НАТО, да ревидира, релативизира и одгоди реализацију Бриселског споразума у погледу формирања Заједнице српских општина, а да при томе не изазове снажнију реакцију поменутих међународних актера (Dunai 2023).

Истовремено, успео је испровоцира реакцију српске стране, односно напуштање свих институција такозване „Републике Косово”, која му је омогућила да попуни настали политички вакуум, односно одржи легитимне изборе, постави проалбанску локалну самоуправу, судство и полицију и створи легалне услове за успостављање чвршће контроле над територијом и српским становништвом. У безбедносном погледу, масовно напуштање косовске полиције од стране Срба, насилни протести и оружани сукоб у Бањској у 2023. години, дали су потребан међународни легитимитет размештању специјалних косовских полицијских снага на северу КиМ и допринели стигматизацији дела локалног српског становништва, као криминалаца и терориста (Zeqiri, Ahmeti 2023, Bislimi, Stavljanić 2023). У економској сфери, „косовске власти” предузеле су низ репресивних и казних мера на сузбијању „илегалних” економских активности на северу КиМ, приказујући их као борбу против организованог криминала и финансирања тероризма (Zhuja 2022). Додатно, почетком 2024. године, активности такозваних „косовских институција” попримиле су систематичан и динамичнији карактер са очигледним циљем да се потпуности прекину паралелне административне, финансијске и економске активности на северу КиМ (Vamić 2024).

У основи, недавне активности такозваних „косовских власти” засноване су на процени да су међународни актери, попут ЕУ, НАТО и САД преокупиран ратом у Украјини и да им је политички приоритет стабилизација Западног Балкана, а мање изналажење дуготрајних, одрживих решења замрзнутих конфликта и демократизација држава региона (Kapidžić, Djolai and Kmezić 2023, 10-11). С друге стране, искоришћено је погоршање геополитичког положаја Републике Србије, услед рата у Украјини, да се умањи ефективност примене њених дипломатских, политичких, војних и економских инструмената моћи на простору Косова и Метохије. Спровођењем претходно разматраних активности, такозвана „косовска влада” је, успостављањем локалне превласти, прећутном подршком својих међународних савезника и експлоатацијом слабости српске стране, значајно умањила практичан утицај Републике Србије на локално српско становништво и ограничила њен простор за деловање на КиМ.

Евидентно да Приштина, вештом применом расположивих инструмената моћи и уз помоћ својих савезника, успешно експлоатише постојећу политичку асиметрију на простору КиМ, како би умањила и неутралисала утицај Београда у јужној српској

покрајини, заокружила свој суверенитет и побољшала сопствени међународни положај.

Политичка асиметрија

Поред претходно разматраног процеса изградње државе и заокруживања свог територијалног интегритета и суверенитета, важна активност такозване „Републике Косово” представља и процес изградње унутрашњег и спољног легитимитета, који је у почетку био заснован на колебљивој подршци и инертности међународних актера и слабостима Републике Србије.

Међутим, иницирањем великих грађанских немира и контролисаним насиљем према неалбанском становништву, у марту 2004. године, албанска политичка елита са КиМ успела је да „увери” колебљиви део западне међународне заједнице да је независност једина одржива политичка и безбедносна опција, која гарантује стабилност, не само на простору Косова и Метохије, већ посредно спречава ескалацију у региону (Himmrich 2017, 150-159, Carussela 2015, 8, 35-38, 64).

Додатно, саветодавно мишљење Међународног суда правде из 2010. године, иако експлицитно није подржало самопроглашену независност такозване „Републике Косово”, искоришћено је за промовисање процеса међународног признавања ове државолике творевине (Međunarodna krizna grupa. 2010, 1). Са друге стране, Европска Унија је извршила притисак на Србију да не оспорава поменуто мишљење и прихвати њено посредовање у преговорима (UNGA, A/RES/298). Измештањем преговора ван дипломатских оквира Уједињених Нација генерисана је значајна политичка асиметрија између преговарачких страна. Детаљније, Приштина и њени савезници добили су много већу спољнополитичку слободу деловања, у односу на Београд, коме је сужена могућност пружања директне политичке подршке од стране држава које нису признале косовску државолику творевину.

Међутим, иако је такозвану „Републику Косово” признало око 100 држава, чланица Уједињених нација, њен спољни легитимитет је остао недовршен због држава, попут Кине, Руске Федерације, Индије, Шпаније, Грчке, Кипра, Словачке и Румуније које нису признале њену независност, првенствено због сопствених интереса и проблема са сепаратизмом. Већина поменутих држава сматра да

би признавање независности такозване „Републике Косово” био преседан у међународној пракси, који би други сепаратистички ентитети могли користити за добијање независности, без обзира на ставове САД и водећих земаља Европске Уније, да се ради о јединственом случају, који се не може применити као принцип у међународним односима (Foley 2021, 8-10, Capussela 2015, 64). Због такве међународне ситуације, разумљиве су процене промотера косовске независности, да се кључ спољног легитимитета такозване „Републике Косово” налази у рукама Србије. Стога је логичан притисак Европске Уније на Београд да се „нормализују” односи, а иницијатива САД, којом је прекинута дипломатска кампања Србије око повлачења признања такозване „Републике Косово”, предузета је како би се одржала спољнополитичка асиметрија и задржала политичка иницијатива у погледу признања косовске државолике творевине (види: Stojanovic and Vami 2020; Foley 2021, 7).

Истовремено, како би заокружила унутрашњи, али и изградила свој спољни легитимитет, Приштина је, од 2011. године, уз помоћ својих моћних савезника, САД, НАТО и Европске Уније, активно користи и даље експлоатише кључну слабост Србије у решавању проблема Косова и Метохије, а то је немогућност да ефикасно заштити српско становништво са Косова и Метохије, без директне оружане конфронтације са НАТО. Управо, политички уступци које је добила Приштина, кроз Технички дијалог, Бриселске, Вашингтонске и Охридске споразуме, њихове анексе и акционе планове, остварени су комбинованим притиском САД и Европске Уније на Србију, али и вршењем различитих политичких, безбедносних и економских притисака на локалну српску заједницу са КиМ. Поменуте активности Приштине имале су систематски и константан карактер, при чему је прилагођаван њихов интензитет и трајање у зависности од ставова САД и ЕУ. Најчешће су се испољавале у виду конфискације и додатног опорезивања робе српског порекла, прекомерне употребе силе, стварања атмосфере страха и опште несигурности у српским срединама, константног генерисања етнички мотивисаних инцидената са вербалном и физичким насиљем, систематске опструкције повратка расељених и избеглих лица, као и селективног и пристрасног (не) спровођења истрага и судских поступака у вези са злочинима против Срба и наводним српским ратним злочинима на простору КиМ (Види: Capussela 2015, 44).

Наведене активности представника власти такозване „Републике Косово” нарочито су интензивирани након војне интервенције Руске Федерације у Украјини 2022. године (International Crisis Group 2024, 2). Иако се поједини потези, које повлаче такозване „косовске власти”, јавно критикују као једностране и непромишљене, од стране САД и ЕУ, уочава се да Приштина, и поред уведених санкција, појачава притисак на локално српско становништво на северу КиМ, како би их присилно интегрисала у свој политички поредак и потпуно истиснула било какав утицај Србије на северу КиМ. Политички уступци представника такозваних „косовских власти” спроводе се искључиво на основама „реципроцитета”, односно конкретних спољних и унутрашњих политичких добити, при чему је евидентна све чешћа инструментализација насиља и демонстрације силе, како би се Београд ставио у неповољан спољнополитички положај, а САД и Европска Унија навели да прихвате „реалност” на терену, како би спречили потенцијалну безбедносну ескалацију и нарушавање стабилности региона.

Асиметрија у стратегији

Свеобухватним сагледавањем деловања Приштине и анализом активности које је предузимала од 1999. године, па све до мере укидања динара на КиМ, почетком 2024. године, могу се уочити јасне контуре и фазе стратегије, коју овај државолики актер спроводи, како би заокружио своју државност и легитимитет у међународним односима.

У почетној фази изградње привремених институција локалне самоуправе и успостављања полуавтономног политичког поретка, па све до проглашења независности 2008. године, албанска политичка елита са Косова и Метохије, дозираном применом насиља према неалбанском становништву, критичарима режима и политичким противницима, константно је оспаравала политички легитимитет мисије УМНИК и Републике Србије на Косову и Метохији, при чему је вешто користила своје везе са Албанцима ван КиМ, да ојача свој преговарачки потенцијал, генерисањем криза на југу централне Србије и у Македонији (Види: International Crisis Group 2001, iii). Додатно иницирањем и ескалацијом насиља у марту 2004. године, и уз помоћ својих савезника, „преломила” је међународно јавно мњење о неодрживости међународне управе и неповратности процеса осамостаљивања и независности од Републике Србије.

Након једностраног проглашења независности, албанска политичка елита је, у овој фази, наставила са дозираним употребом насиља и других метода присиле према северу КиМ (прекид снабдевања електричном енергијом крајем 2009 године, забрана увоза српске робе и сукоб на граничним прелазима у јулу 2011. године) како би, по потреби, генерисала атмосферу нестабилности, узбуркала домаће јавно мњење и ојачала свој преговарачки потенцијал, као гаранта безбедности на КиМ и у региону (Carussela 2015, 75-76).

Кроз преговоре са Београдом, од 2011. до 2021. године, Приштина је успела да искористи кључне слабости српске стране, као што је рањивост положај српског становништва на КиМ и неповољан међународни положај, да укине „паралелни” безбедносни и судски систем на северу КиМ, а локалне Србе интегрише у свој политички поредак, успостави делимичну контролу над целокупном територијом и северним границама такозване „Републике Косово”, истовремено вешто избегавајући формирање Заједнице српских општина (Balkanska grupa za istraživanje politika, 2020. 65-68). Уз помоћ и подршку својих савезника, Приштина је непрекидно радила на оспоравању легитимитета и суверенитета Републике Србије на КиМ, постепено градећи своју државност и међународни легитимитет. Уважавајући ресурсну надмоћ Србије, али и политичку доминацију САД, НАТО и Европске Уније на простору Косова и Метохије, Приштина је вешто примењивала стратегију изнуривања противника, јер је правилно проценила да, временом, њена контрола простора и становништва јача, а да истовремено слаби утицај и моћ Србије на простору КиМ.

Доласком партије „Самоопредељење” и њиховог вође Албина Куртија на чело такозване „косовске владе” 2021. године, процес заокруживања легитимитета и суверенитета такозване Републике Косово је добио на динамици и интензитету (International Crisis Group 2024, 2). У основи, Приштина је константно експлоатисала „страх” Европске Уније и САД од могућег преливања рата у Украјини на простор Западног Балкана, за повлачење једностраних, али и ефектних политичких, безбедносних и економских потеза који су, као и много пута до сада, стављали поменуте међународне актере пред свршен чин, или да прихвате „стање на терену”, или да ризикују кризу на КиМ и њено преливање на регион, „иначе обележен неразумевашем и конфликтима” (Суботић 2023, 347). Имајући у виду да је Приштина више пута показала свој конфликтни

потенцијал у суседним државама, млак одговор њених савезника у виду делимичних политичких и економских санкција је више него очекиван.

У основи, стратегија Приштине се не разликује од побуњеничких стратегија изнуривања других недржавних актера, у погледу постепеног нарастања сопствене политичке, економске и војне моћи, изградње институција државе и политичког легитимитета, уз истовремено предузимање систематских напора на слабљењу легитимитета и рушењу државности противника (Бериша, Баришић 2017, 350). С друге стране, приметне су планске и организоване активности институција и органа такозване „Републике Косово” на елиминацији противничке контра-државе, односно „паралелних” политичких, безбедносних и економских структура на северу КиМ, што је један од основних циљева сваке успешне противпобуњеничке стратегије (Бериша, Баришић 2017, 351).

ЗАКЉУЧАК

Примена концепта асиметрије у сфери безбедности омогућава свеобухватно сагледавање стратегијских релација између супротстављених страна, као и метода на који противници примењују у настојању да такву врсту неједнакости претворе у трајну стратешку предност. Посматрана као процес асиметрија се најчешће може свести на креирање, или експлоатацију неједнакости у моћи са крајњим циљем стварања стратегијске, односно политичке асиметрије.

Вешто експлоатишући политичку и безбедносну асиметрију, насталу након 1999. године, Приштина и њени савезници константно су радили на изградњи државности такозване „Републике Косово”. Истовремено, предузимали су различите политичке, безбедносне и економске активности како би умањили ефективност инструмената моћи Републике Србије на простору КиМ и неутралисали њен утицај у јужној српској покрајини.

Поред изградње институција и развијања различитих инструмената моћи, албанска политичка елита на КиМ интезивно је радила на изградњи унутрашњег и спољашњег легитимитета. Кључни резултати таквих активности Приштине, свакако представљају: изнуда става дела међународне заједнице о неповратности косовске независности, подршка САД, ЕУ и НАТО чланица самопроглашеној независности, измештање преговора са српском страном ван УН

и медијација Европске Уније, притисак њених међународних савезника на Београд да се „нормализују” односи и прекине кампања „отпризнавања”, како би се задржала спољнополитичка асиметрија у међународним односима.

На унутрашњем плану, Приштина константно користи кључну слабост Србије, а то је немогућност да осигура безбедност и нормалне услове за живот локалном српском становништву на КиМ. Велики део уступака који је албанска страна са КиМ добила кроз низ споразума са Београдом, остварени су комбиновањем међународног притиска на Србију и вршењем унутрашњег политичког, безбедносног и социо-економског притиска на српско становништво у јужној српској покрајини.

Наведене активности Приштине нарочито су интензивирани након почетка рата у Украјини, при чему је приметна све чешћа инструментализација насиља и демонстрација силе и предузимање једностраних и провокативних потеза. Власти у Приштини очигледно рачунају на преокупираност САД, ЕУ и НАТО поменути ратом и активно експлоатишу њихово настојање да се поменути сукоб не прелије у регион Балкана.

Анализом досадашњег деловања Приштине уочава се примена стратегије постепеног изнуривања САД, Европске Уније и Београда, уз истовремено јачање институција нове албанске државе, контроле територије и успостављања жељеног политичког поретка на целокупном простору КиМ, како би се ојачао унутрашњи и изградио спољни легитимитет такозване „Републике Косово”. У том дугогодишњем процесу вешто се користи насиље како би се што боље експлоатисале слабости политика Европске Уније и САД у региону, умањило и неутралисао утицај Републике Србије на простору КиМ.

Стратегија такозване „Републике Косово” се, у својим основама, не разликује од побуњеничких стратегија других недржавних актера. Дугорочни циљ стратегије Приштине је постепена изградња сопственог легитимитета и институција државе, уз истовремено урушавање легитимитета и политичког поретка противника. У последњој фази ове стратегије, од друге половине 2023. године, такозвана „косовска влада” је, по угледу на западне противпобуњеничке моделе, отворено кренула у потпуно расформирање „паралелног” политичког система на северу КиМ,

користећи различите инструменте политичке, безбедносне и економске принуде.

С обзиром на млаку реакцију САД и Европске Уније, може се очекивати још робусније и енергичније деловање владе такозване „Републике Косово” како би се у потпуности укинуло било какво присуство и утицај Србије на северу КиМ. С друге стране, у краткорочном погледу, Приштина настоји да уступци српској страни буду што мањи и симболичнији, а да формирање Заједнице/Асоцијације српских општина на КиМ са симболичним овлашћењима и надлежностима, представља услов за *de-facto* признање такозване „Републике Косово”. Дугорочно, константан и неповратан одлив српског становништва са КиМ, како то констатују западни аналитичари (International Crisis Group 2024), указује да је деловање такозване „Републике Косово” на терену усмерено на њихову постепену асимилацију, константну сегрегацију и сужавање социо-економског и културног простора, како би „добровољно” напустили Косово и Метохију и тако се решио проблем по „хрватском моделу”.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Arasli, Jahangir. 2011. *States vs. Non-State Actors: Asymmetric Conflict and Challenges To Military Transformation*. INEGMA Special Report No. 13. Dubai, Beyrut: Institute for Near East & Gulf Military Analysis (INEGMA). chrome-extension://efaidnbmn nnibpcajpcglclefindmkaj/https://inegma.com/Admin/Content/File-81020131379.pdf.
- Balkanska grupa za istraživanje politika, 2020. *Briselski dijalog između Kosova i Srbije – dostignuća i izazovi*, Последњи приступ 26. март 2024. <https://balkansgroup.org/sr/briselski-dijalog-između-kosova-i-srbije-dostignuća-i-izazovi/>.
- Bami, Xhorxhina. 2024. „Kosovo Euro Rule, Closure of Belgrade-Run Offices, Draw International Criticism”. *Balkan Insight, February 5, 2024*. Последњи приступ 14. март 2024. <https://balkaninsight.com/2024/02/05/kosovo-euro-rule-closure-of-belgrade-run-offices-draw-international-criticism/>.
- Berglund, Christofer and Emil Aslan Souleimanov. 2019. “What is (not) asymmetric conflict? From conceptual stretching to conceptual

- structuring”. *Dynamics of Asymetric Conflict, Vol. 13, No. 1*. DOI: 10.1080/17467586.2019.1680855.
- Бериша, Хатица и Игор Баришић. 2017. „Глобални цихадизам – теоријска полазишта супротстављања претњи”. *Српска политичка мисао*, 1/2017, год 24, вол. 55. 339-355.
- Bislimi Bekim and Dragan Stavljanin, 2023. “Who Was Behind The Deadly Attack At The Orthodox Monastery In Kosovo?”. *RFE/RL’s Balkan Service. September 26, 2023*. Последњи приступ 14. март 2024. <https://www.rferl.org/a/who-was-behind-deadly-attack-kosovo-monastery/32610373.html>.
- Blank, Stephen. 2003. *Rethinking Asymmetric Treats*, Carlisle: U.S. Army War College, Strategic Studies Institute.
- Capussela, Andrea Lorenzo. 2015. *State Building in Kosovo: Democracy, Corruption and the EU in the Balkans*. London: I.B.Tauris & Co Ltd.
- Conley, Heather and Dejana Saric. 2021. *The Serbia-Kosovo Normalization Process – A Temporary U.S. Decoupling*. Washington: Center for Strategic and International Studies.
- Давидовић, Сандра. 2017. „Мисија EULEX – „Косовски“ тест Заједничке Спољне и безбедносне политике Европске Уније”. *Национални интерес*, Година XIII, vol. 30 број 3/2017. 239-259.
- Dunai Marton, 2023. “EU hits Kosovo with sanctions after Serb tensions flare up again.” *Financial Times, June 14, 2023*. Последњи приступ 14. март 2024. <https://www.ft.com/content/99a65be0-6af6-41f5-8de2-71f6e078568a>
- Dunlap, Charles. 1998. “Preliminary Observations: Asymmetrical Warfare and the Western Mindset”, in *Challenging the United States Symmetrically and Asymmetrically: Can America be Defeated?*. eds. Lloyd Matthews, 1-17. Carlisle: Strategic Studies Institute.
- Foley, Luke. 2021. *Successful Stalmate: How Serbia’s Derecognition Campaign Stymied Kosovo’s March Toward Universal Reconition*. Pristina: Democracy for Development (D4D) Institute.
- Gray, Colin. 2010. *Strategy Bridge: Theory for Practice*. New York: Oxford University Press.
- Gray, Colin. 2011. *Another Bloody Century: Future Warfare*, London: A Weidenfeld&Nicolson Ebook.
- Gross, Michael. 2010. *Moral dilemmas of modern war: Torture, assassination and blackmail in an age of asymmetric conflict*. New York: Cambridge University Press.

- Himmrich, Julia. 2017. *Germany's Recognition of Kosovo as an Independent State in 2008*. PhD thesis. London: London School of Economics and Political Science.
- International Crisis Group. 2001. *The Macedonian question: Reform or Rebellion*. Skopje/Brussels: ICG Balkans Report 109, 5 April 2001.
- International Crisis Group. 2024. *Toward Normal Relations between Kosovo and Serbia*. January 30, 2024. Последњи приступ 21. март 2024. <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/kosovo-serbia/toward-normal-relations-between-kosovo-and-serbia>.
- Jones Daniel, Stuart Bremer and David Singer, 1996. "Military Interstate Disputes 1816-1992: Rationale, Coding Rules, and Empirical Patterns". *Conflict Management and Peace Science* 15, 163-213.
- Kapidzic, Damir, Marika Djolai and Marko Kmezcic, 2023. *Beyond Stabilitocracy. Unveiling the Rise of Autocracy in the Western Balkans*. Balkans in Europe Policy Advisory Group (BiEPAG). European Fund for the Balkans.
- Курмон, Бартелеми, и Дарко Рибникар. 2003. *Асиметрични ратови – Сукоби јуче и данас, тероризам и нове претње*. Београд: Новинско-издавачки центар „Војска”.
- Matthews, Lloyd. 1998. "Symmetries and Asymmetries – A Historical Perspective". in *Challenging the United States Symmetrically and Asymmetrically: Can America be Defeated?*. eds. Lloyd Matthews, 19-23. Carlisle: Strategic Studies Institute.
- Међународна кризна група. 2013. *Србија и Косово: Пут ка нормализацији*, (Европски извештај бр. 223). Брисел.
- Metz, Steven and Douglas Johnson. 2001. *Asymmetry and U.S. military strategy: definition, background, and strategic concepts*, Carlisle: Strategic Studies Institute.
- Milevski, Lukas. 2014. "Asymmetry is Strategy, Strategy is Asymmetry". *Joint Force Quarterly* 75, 4th Quarter, October 2014. 77-83.
- Riggs, Daniel. 2021. "Re-Thinking the Strategic Approach to Asymmetrical Warfare". *Military Strategy Magazine, Volume 7, Issue 3, Summer 2021*. Последњи приступ 9. јун 2023. <https://www.militarystrategymagazine.com/article/re-thinking-the-strategic-approach-to-asymmetrical-warfare/>.
- Stepanova, Ekaterina. 2008. *Terrorism in asymmetrical conflict: Ideological and structural aspects*. SIPRI Research Report No. 23. Stockholm: Oxford University Press.

- Stojanovic, Milica and Xhorxhina Bami. 2020. "Kosovo and Serbia Sign 'Historic' Deal Under Trump's Auspices". *Balkan Insight*, September 4, 2020. Последњи приступ 20. март 2024. <https://balkaninsight.com/2020/09/04/kosovo-and-serbia-sign-historic-deal-under-trumps-auspices/>.
- Суботић, Милован. 2023. „Привлачењем до одвраћања – проблеми и могућности западнобалканских држава”. *Српска политичка мисао*, Година XXX, vol. 82. број 4/2023. 347-369. DOI: 10.5937/spm82-44232
- Суботић, Милован. 2021. „(Не)достижност одређених националних интереса прокламованих Стратегијом националне безбедности Републике Србије”. *Политика националне безбедности*, Година XII, vol. 20. број 1/2021. 55-73. DOI: <https://doi.org/10.22182/pnb.2012021.4>
- UN Security Council. 2007. *Report of the Special Envoy of the Secretary-General on Kosovo's future status*, S/2007/168. New York.
- Zeqiri, Ardita and Adelina Ahmeti. 2023. "Kosovo's Report Reveals Banjska Terrorist Attack". *Prishtina Insight*, 27/10/2023. Последњи приступ 14. март 2024. <https://prishtinainsight.com/kosovos-report-reveals-banjska-terrorist-attack-details-mag/>.
- Zhuja, Rreze Hoxha. 2022. „Message is clear: It's time to act on all organized crime cells in Kosovo”. *Espresso. Insights*, February 28, 2022. Последњи приступ 14. март 2024. <https://www.legalpoliticalstudies.org/message-is-clear-its-time-to-act-on-all-organized-crime-cells-in-kosovo/>.

Igor Barišić

Strategic Research Institute

ASYMMETRIC THREAT TO THE SECURITY OF THE REPUBLIC OF SERBIA: THEORETICAL FRAMEWORK FOR THE ANALYSIS OF PROBLEMS IN KOSOVO AND METOHIA

Resume

The application of the concept of asymmetry in the domain of security enables a comprehensive overview of the strategic relations between the opposing parties, as well as the methods used by the adversaries in an effort to turn this type of inequality into a permanent strategic advantage. As a process, asymmetry can most often be reduced to the creation or exploitation of power inequality between adversaries, with the ultimate goal of generating strategic or political asymmetry.

By skilfully exploiting the political and security asymmetry that arose after the NATO aggression in 1999, Pristina and its allies constantly built statehood of the so-called “Republic of Kosovo”. At the same time, they undertook various political, security and economic activities in order to reduce the effectiveness of the instruments of power of the Republic of Serbia in Kosovo and Metohija and neutralize Serbia’s influence in the southern Serbian province.

In addition to building institutions and developing various instruments of power, the Albanian political elite in Kosovo and Metohija worked intensively on building internal and external legitimacy. The key results of such activities of Pristina certainly represent: the extortion of the international community foreign policy attitude on the irreversibility of Kosovo’s independence, the support of the USA, the EU and NATO members to the self-proclaimed independence, the relocation of Belgrade-Pristina negotiations outside the UN and the mediation of the European Union, the pressure of its international allies on Belgrade to “normalize” relations and stop the “de-recognition” campaign, in order to maintain the foreign policy asymmetry in international relations.

In the domain of internal politics, Prishtina constantly exploits Serbia’s key weakness, which is its inability to ensure security and normal living conditions for the local Serbian population in Kosovo

and Metohija. A large part of the concessions that the Albanian side received, through a series of agreements with Belgrade, were achieved with combination of US and EU pressure on Serbia and internal political, security and socio-economic pressure on the Serbian population in the southern Serbian province.

The above-mentioned activities of Pristina were especially intensified after the beginning of the war in Ukraine. Increasingly frequent instrumentalization of violence and demonstration of force and the undertaking of unilateral and provocative moves are evident. The authorities in Pristina are obviously counting on the preoccupation of the USA, the EU and NATO with the war in Ukraine. Albanian political elite from Kosovo and Metohija are actively exploiting US and EU efforts to prevent the aforementioned conflict from spilling over into the Balkan region.

The analysis of Prishtina's actions so far, shows the implementation of the their's attrition strategy towards the USA, the European Union and Belgrade. At the same time they are gradually strengthening the institutions of the new Albanian state and establishing the new political order in the entire territory of the Kosovo and Metohija, with intention to strengthen the internal and build external legitimacy of the so-called "Republic of Kosovo". In this long-term process, violence is skilfully used to exploit the weaknesses of the policies of the European Union and the USA in the region and to reduce and neutralize the influence of the Republic of Serbia in Kosovo and Metohija.

The strategy of the so-called "Republic of Kosovo" is not basically different from the rebel strategies of other non-state actors. The long-term goal of Pristina's strategy is to gradually build its own legitimacy and state institutions, while at the same time reducing the legitimacy and destroying political order of its opponents. In the last phase of this strategy, from the second half of 2023, the so-called "Kosovo Government", following Western counterinsurgency models, openly engaged on the complete dismantling of the "parallel" political system in the north of Kosovo and Metohija, using various instruments of political, security and economic coercion.

Considering the weak reaction of the USA and the European Union, even more robust and energetic action by the government of the so-called "Republic of Kosovo" can be expected in order to completely remove any presence and influence of Serbia in the north of Kosovo. On the other hand, in the short term, Prishtina strives to make the concessions to the

Serbian side as small and symbolic as possible. The formation of the Community/Association of Serbian Municipalities in Kosovo and Metohija with symbolic powers and responsibilities for them is a condition for the *de-facto* recognition of the so-called “Republic of Kosovo”. In the long term, the constant and irreversible outflow of the Serbian population from Kosovo and Metohija, indicates that the actions of the so-called “Republic of Kosovo” on the ground are gradual assimilation, constant segregation and narrowing of the socio-economic and cultural space for Serbs, so that they would “voluntarily” leave Kosovo and Metohija and thus solve the Serbian problem according to the “Croatian model”.

Key words: asymmetry, security, violence, advantage, weakness, threat.